

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2015 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

A1.

Βασικός παράγοντας που επηρέασε τον Σολωμό στον ιδεολογικό, στο γλωσσικό και στο γενικότερο ποιητικό του προσανατολισμό υπήρξε η δημώδης παράδοσή μας, δηλαδή τα δημοτικά τραγούδια. Αξιοποιώντας την, ο Σολωμός έβαλε τα θεμέλια για τη νεότερη ποίηση και ανέδειξε την εκφραστική και ποιητική δύναμη της δημοτικής γλώσσας, που την έβλεπε ως όργανο πνευματικής απελευθέρωσης και ως αξία ισοδύναμη με τις αξίες της ελευθερίας και της πατρίδας [Μήγαρις (= μήπως) έχω άλλο στο νου μου πάρεξ (= εκτός από) ελευθερία και γλώσσα;].

Χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού που εντοπίζονται στα δοθέντα αποσπάσματα του ποιήματος του Σολωμού είναι:

1. **15σύλλαβος ιαμβικός** στίχος με την τομή (παύση) στην 8^η συλλαβή, δηλαδή προσωρινή παύση της φωνής και του νοήματος. Ο στίχος χωρίζεται σε δύο ημιστίχια, το δεύτερο από τα οποία επαναλαμβάνει, συμπληρώνει, προεκτείνει το νόημα του πρώτου ημιστιχίου ή δημιουργεί αντίθεση.

Π.χ απόσπασμα 4 στιχ.17-18

*Ήτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι άστοχισμένη,
Πού όμπρός μου τώρα μ' όλη της τή δύναμη προβαίνει*

2. Πολλές **αντιθέσεις** οι οποίες συχνά οδηγούν σε **υπερβολές** που ανατρέπουν τη λογική τάξη. Υπάρχει, δηλαδή το **αδιανόητο** καθ' υπερβολήν, το αφύσικο που δε χωράει ανθρώπινος νους.

Πχ απόσπασμα 4 στιχ. 7

Τότε από φως μεσημερνό ή νύχτα πλημμυρίζει

3. Η **σύνθεση των στοιχείων ανά τρία** – Η **χρήση του αριθμού 3** - **μαγικός αριθμός** (παρουσιάζεται και στον Πλάτωνα βλέπε τριμερή διαίρεση ψυχής)

Πχ απόσπασμα 4 στιχ.14-16

*Κάν'σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
Κάνε τήν είχε έρωτικά ποιήσει ό λογισμός μου,
Κάν τ' όνειρο, όταν μ' έθρεφε τό γάλα τής μητρός μου*

(Σημείωση: Μπορεί να αναφερθεί και ως γενικό χαρακτηριστικό των δημοτικών τραγουδιών που εντοπίζεται και στα συγκεκριμένα

αποσπάσματα του «Κρητικού» του Σολωμού , η καταλυτική παρουσία της φύσης που επηρεάζει τα πρόσωπα και τη δράση τους)

B1.

Το φως στην ποίηση του Σολωμού μπορεί να εκπέμπεται είτε από τα φυσικά (ήλιος, φεγγάρι, αστέρια) είτε από υπερφυσικά στοιχεία (Θεός, αιθέρια πλάσματα). Με λίγα λόγια, το φως στην ποίηση του Σολωμού μπορεί να είναι το φυσικό φως που φωτίζει τη γη και διευκολύνει τη ζωή των ανθρώπων σε αυτήν ή φορέας της θεϊκής φύσης και στοιχείο της κυριαρχίας και της παρουσίας του Θεού στη γη.

Το φυσικό φως προβάλλει τα στοιχεία του φυσικού τοπίου με τρόπο που αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Προβάλλει, δηλαδή, τα φυσικά αντικείμενα, όπως τα αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις.

Απόσπασμα 5 στιχ11-12

**Καί μέσα στ' ἄγριο πέλαγο τ' ἀστροπελέκι σκάει,
Κι ἡ θάλασσα να καταπιεῖ τήν κόρη ἀναζητάει**

Από την άλλη πλευρά, το θεϊκό φως αποκαλύπτει ένα τοπίο στο οποίο καταργούνται οι φυσικοί νόμοι, ένα τοπίο μεταμορφωμένο και μεταφυσικό. Στο τοπίο αυτό αντικατοπτρίζεται η παρουσία του Θεού και αποκαλύπτεται η θεϊκή ουσία που κυβερνά τον κόσμο. Η διαφορά αυτή προβάλλεται έντονα στο τρίτο και τέταρτο απόσπασμα. Όταν η ταραγμένη θάλασσα ηρεμεί, στην επιφάνειά της καθρεφτίζονται τα άστρα

Απόσπασμα 3 στιχ. 3-4 στιχ.

**Ἦσυχασε καί ἔγινε ὅλο ἠσυχία καί πάστρα,
Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε ὅλα τ' ἄστρα·**

Το φως προέρχεται από ψηλά, από φυσικά στοιχεία και συγκεκριμένα τα αστέρια, και για αυτό το λόγο δε φαίνεται να επηρεάζει το φυσικό τοπίο. Όταν, όμως, σείεται το είδωλο του φεγγαριού στην επιφάνεια της θάλασσας και αναδύεται η Φεγγαροντυμένη, το τοπίο μεταμορφώνεται σε χώρο μεταφυσικό

Απόσπασμα 3 στιχ . 10-11

**Ἐσειότουν τ' ὅλοστρόγγυλο καί λαγαρόφεγγάρι·
Καί ξετυλίζει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκείθε βγαίνει**

Η Φεγγαροντυμένη κατορθώνει να προκαλέσει τη μεταβολή αυτή, καθώς και η ίδια αποτελεί πλάσμα με θεϊκές ιδιότητες, οι οποίες γίνονται εμφανέστερες από το φως που εκπέμπει, το οποίο είναι θεϊκό φως με μεταμορφωτική δύναμη. Το αποτέλεσμα της επίδρασης που ασκεί η Φεγγαροντυμένη, με τη βοήθεια του φωτός που εκπέμπει, είναι η μεταμόρφωση του τοπίου σε ναό όπου λατρεύεται ο Θεός.

Απόσπασμα 4 στιχ.1-2

Ἐκοίταξε τ' ἀστέρια, κι ἐκεῖνα ἀναγαλλιάσαν,
Καί τήν ἀχτινοβόλησαν καί δέν την ἐσκεπάσαν

Απόσπασμα 4 στιχ. 7-8

Τότε ἀπό φῶς μεσημερνό ἡ νύχτα πλημμυρίζει,
Κι ἡ χτίσις ἔγινε ναός πού ὀλοῦθε λαμπυρίζει

Το θαλασσινό τοπίο γίνεται χώρος πνευματικός, χώρος όπου δρουν υπερφυσικές δυνάμεις, την παρουσία των οποίων δεν μπορεί να αντιληφθεί κανείς μόνο με τις αισθήσεις του, καθώς χρειάζεται και η συνδρομή της βαθιάς πίστης στο θεϊκό στοιχείο.

B2.α)

α. Χρονικό επίπεδο

Απόσπασμα 5[22] στ. 1-5 , στ . 21-22 Ναυάγιο

β. Χρονικό Επίπεδο

Απόσπασμα 5[22] στ. 6 , στ. 15-20 Ηρωικό παρελθόν

γ. Χρονικό Επίπεδο

Απόσπασμα 5[22] στ. 7-14 Μετά το ναυάγιο το παρόν του ήρωα ως πρόσφυγας – ζητιάνος - βασανίζεται από εφιάλτες στ. 11-12 σκηνές ναυαγίου

B2β)

Τέλος σ' ἐμέ πού βρισκόμουν ὀμπρός της μέσ στα ρεῖθρα,
Καταπῶς στέκει στό Βοριά ἡ Πετροκαλαμίθρα
Ὅχι στήν κόρη, ἀλλά σ' ἐμέ τήν κεφαλή της κλίνει

Με την παρομοίωση αυτή, ο αφηγητής θέλει να δείξει πως τη ματιά της φεγγαροντυμένης την έχει μαγνητίσει ο ίδιος. Παρουσιάζεται δηλ. η δυνατή έλξη των δύο προσώπων, η οποία θέτει τον ήρωα σε μια ακόμα δοκιμασία, τον οδηγεί στη βίωση μεταφυσικών εμπειριών που θα επηρεάσουν στη συνέχεια την ηθική του συγκρότηση. Όλα τα παραπάνω προβάλλονται με τα ακόλουθα στοιχεία τεχνικής:

- Η φεγγαροντυμένη και η στροφή του βλέμματος της στον Κρητικό παρομοιάζονται με μια πυξίδα και με την μαγνητική βελόνα της, που στρέφεται πάντα στο Βορρά.
- Για να υπογραμμιστεί αυτή η στροφή προς τον Κρητικό, χρησιμοποιείται το σχήμα της άρσης και θέσης (Όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ).
- Τέλος, για να παρουσιαστεί πιο παραστατικά και ζωντανά η κίνηση της φεγγαροντυμένης (σαν να γίνεται τη στιγμή της αφήγησης και μπροστά στα μάτια του ακροατή), χρησιμοποιείται ο δραματικός ενεστώτας (κλίνει).

- Η πετροκαλαμίθρα είναι είδος πρωτόγονης μαγνητικής βελόνας από καλάμι ως δείκτης πυξίδας που επιπλέει στο νερό (έτσι λέγεται και το αλεξικέραυνο). Ο Π. Μάκριτζ γράφει πολύ πειστικά: «Αξίζει τον κόπο να σταθεί κανείς σ' αυτή την τελευταία παρομοίωση. Ψάχνοντας για έναν έντονο τρόπο για να δείξει πώς της γυναικείας οπτασίας τη ματιά την είχε μαγνητίσει ο Κρητικός, ο Σολωμός βρήκε την πετροκαλαμίθρα [...]. Τη "φεγγαροντυμένη" φαίνεται να την ελκύει ο Κρητικός μαγνητικά και είναι η μαγνητική της ματιά που τον βάζει σε μια κατάσταση ύπνωσης, όπου δεν μπορεί ούτε να μιλήσει ούτε να κουνηθεί.» (Π. Μάκριτζ).

- Ωστόσο στις σημειώσεις του ποιητή υπάρχει και η ακόλουθη παραλλαγή του στίχου: Εγώ το σίδερο κι αυτή η πετροκαλαμίθρα. Στηριγμένος σ' αυτή την παραλλαγή καθώς και στο ότι σήμερα στη Ζάκυνθο πετροκαλαμίθρα λένε μόνο το αλεξικέραυνο· [...] η φεγγαροντυμένη εδώ ενείδει αλεξικέραυνου, με τη διαμεσολάβηση του ήρωα [...], καλείται να εξουδετερώσει την οργή του κεραυνού, που πέφτει [...] επικίνδυνα "πολύ κοντά στην κορασιά" του.» Απέναντι σ' αυτή τη σοβαρή οπωσδήποτε ερμηνεία θα μπορούσε να διατυπωθεί η επιφύλαξη ότι ήδη έχει επέλθει η γαλήνη στη φύση και έχει περάσει ο κίνδυνος του κεραυνού για την κόρη.

Γ1 α)

Ο Κρητικός έβλεπε τη φεγγαροντυμένη νομίζοντας (Έλεγα πως...) ότι την είχε γνωρίσει στο πολύ μακρινό παρελθόν (πολύν καιρόν οπίσω) ως εξιδανικευμένη μορφή, η οποία έρχεται τώρα ως ανάμνηση ευχάριστη και σχεδόν ξεχασμένη: «γλυκιά (μ ε τ α φ ο ρ ά) κι αστοχισμένη»- ωστόσο δε θυμόταν αν αυτή τη μορφή την είχε δει στην πραγματικότητα θαυμάζοντας την ως εικόνισμα μέσα σε ναό ή αν την είχε πλάσει με τη φαντασία του ως ιδανική αγαπημένη, ως ερωτικό ίνδαλμα, ή, ακόμα, αν αυτή ήταν μια πάλι φανταστική μορφή των ονείρων της βρεφικής ακόμη ηλικίας του (ή, ίσως, και η μορφή της μητέρας του)(ψυχαναλυτική θεωρία). Αυτή η αναζήτηση της μορφής είναι σχετική με τον ιδεαλισμό του Σολωμού, που ανάγεται στην υιοθέτηση της θεωρίας του Πλάτωνα για τον κόσμο των ιδεών. Όσα δηλ. αντιλαμβανόμαστε σ' αυτό τον κόσμο με τις αισθήσεις δεν είναι αληθινά παρά μόνο είδωλα, ομοιώματα των πραγματικών όντων, των ιδεών (των προτύπων), που βρίσκονται στον πραγματικό (νοητό, «ιδεατό») κόσμο. Αυτό τον αληθινό κόσμο η ψυχή τον έχει γνωρίσει στο παρελθόν, σε ένα προσωπικό στάδιο, και με την ανάμνηση αναγνωρίζει στα είδωλα τα αληθινά όντα, τις ιδέες. Σ' αυτό το χωρίο ο αριθμός τρία με την τριπλή επανάληψη του καν (είτε): Καν - Κάνε - Καν είναι βέβαια συνηθισμένος στο δημοτικό τραγούδι, αλλά δε θα ήταν ίσως τολμηρό αν, στο πλαίσιο του φιλοσοφικού κλίματος, τη συσχετιζαμε και αυτήν με την πλατωνική φιλοσοφία, στην οποία ο αριθμός τρία είναι καίριος.

Γ1 β)

Με τις διαδοχικές δοκιμασίες, που αντιπροσωπεύουν κι από μια συμφορά, ο ήρωας αποβάλλει σταδιακά το ανταγωνιστικό πνεύμα και φτάνει σε μια σχέση ενότητας με τον Κόσμο. Η ενότητα αυτή εκφράζεται με έμφαση, αρνητικά (χαρά δεν τούναι ο πόλεμος) και θετικά (τ' απλώνω του διαβάτη). Στο δεύτερο σκέλος, που ορίζει την τωρινή ιδιότητα του ήρωα (ζητιάνος), εννοείται μια ακόμη ιδιότητα, αυτή του ποιητή. Στη μορφή του ζητιάνου - ποιητή συνοψίζονται καίρια η σχέση αλληλεξάρτησης με τους ανθρώπους δηλ. ο ήρωας οπλίζεται με ανθρωπιστικά αισθήματα που συνιστούν το τελικό στάδιο της μεταμόρφωσης του ήρωα μέσα από την τραγική διαλεκτική: δοκιμασία (σύγκρουση- καταστροφή)- ολοκλήρωση. Προϋπόθεση λοιπόν της ολοκλήρωσης είναι η δοκιμασία. Χωρίς αυτήν ο ήρωας δε θα 'φτανε ν' αποκτήσει μια βαθύτερη και στέρεη αρμονική σχέση με τα άλλα όντα. Τόσο η δοκιμασία όσο και η ολοκλήρωση οφείλονται στην φύση την επενέργεια, που είναι διττή: καταστρεπτική (θάνατος κόρης, ζητιανιά, δυστυχία: βιοτικό- ατομικό επίπεδο) και ευεργετική συγχρόνως (ανθρώπινη αλληλεγγύη, ενότητα με τον κόσμο, ποιητική δωρεά: ηθικό-κοσμικό πεδίο). .Απόρροια της ηθοπλαστικής λειτουργίας της φύσης μέσα από το όραμα μιας φυσικής θεότητας είναι η ριζική μεταστροφή του ήρωα από το δάκρυ της Φεγγαροντυμένης. Η «μαγική « δύναμη που αποκτά το χέρι του, πέρα από το ότι τον βοηθά στο εξής να ξεπερνά τη δυστυχία και το αίσθημα κοινωνικού ξεπεσμού, αποτελεί ένδειξη ότι κατέκτησε μια ανώτερη αυτοσυνειδησία, η οποία αντιστοιχεί σε αλλαγή βιοθεωρητικού προσανατολισμού.

Δ1.

Ομοιότητες:

1)

*Ένα κορμί παρθενικό, γυμνό άργοπροβάλλει
κι απλώνεται ήδονικά σε κύματ' άφρισματά· Καρυωτάκης*

*Κυπαρισσένιο ανάερα τ' ανάστημα σηκώνει
Κι άνει τς άγκάλες μ' έρωτα και μέ ταπεινοσύνη,
Κι έδειξε πάσαν όμορφιά και πάσαν καλοσύνη Σολωμός*

- Και οι δύο παρουσίες εμφανίζουν κοινά γνωρίσματα σε εξωτερικές αρετές. Και οι δύο είναι ευσταλείς , αξιέραστες, εκπέμπουν μια μοναδική ομορφιά και έντονο ερωτισμό .

2)

*ό ήλιος έσκυθρόπασε μπροστά στα τόσα κάλλη,
τά κάλλη τ' άπολλώνεια και τά φωτολουσμένα. Καρυωτάκης*

*Εκοίταξε τ' άστέρια, κι εκείνα άναγαλλιάσαν,
Και τήν άχτινοβόλησαν καί δέν τήν έσκεπάσαν Σολωμός*

- Και οι δύο παρουσίες εκπέμπουν θεϊκό φως που μεταμορφώνει το φυσικό τοπίο .

Διαφορές :

**1) Από τά βράχι' άνάμεσα πετιέται 'να κεφάλι
καί βλέμματα όλόγυρα σκορπάει φοβισμένα Καρυωτάκης**

*Έσειότουν τ' όλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι
Καί ξετυλίζει όγλήγορα κάτι πού εκείθε βγαίνει,
Κι όμπρός μου ίδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη. Σολωμός*

- Η Φεγγαροντυμένη του Σολωμού ξεπροβάλλει επιβλητική μέσα από την αντανάκλαση του φεγγαριού στη θάλασσα , ενώ η νεράιδα του Καρυωτάκη εμφανίζεται φοβισμένη μέσα από τα βράχια .

**2) Ανατριχιάζ' ή θάλασσα στό θείο άγγισμά τους,
τά κυματάκια άπαλά μέ χάρη τ' άγκαλιάζουν Καρυωτάκης**

Κι άπό τό πέλαο ' πού πατει χωρίς νά τό σουφρώνει Σολωμός

- Στο ποίημα του Καρυωτάκη η νεράιδα , ως απτή μορφή επηρεάζει την επιφάνεια των υδάτων με την παρουσία της , ενώ στον «Κρητικό» ο Σολωμός παρουσιάζει τη Φεγγαροντυμένη ως μια άυλη μορφή που δεν ρυτιδώνει το νερό και δε βυθίζεται σε αυτό .

3) καί χάνεται στή θάλασσα... Ήταν νεράιδα... Κρίμα! Καρυωτάκης

*Ήλεγα πώς τήν είχα ιδεί πολύν καιρόν όπίσω,
Κάν σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
Κάνε τήν είχε έρωτικά ποιήσει ό λογισμός μου,
Κάν τ' όνειρο, όταν μ' έθρεφε τό γάλα τής μητρός μου
Ήτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι άστοχισμένη,
Πού όμπρός μου τώρα μ' όλη της τή δύναμη προβαίνει Σολωμός*

- Στο ποίημα του Καρυωτάκη ο τελευταίος στίχος δείχνει ότι η μορφή που παρουσιάστηκε στον ποιητή ήταν μια νεράιδα της θάλασσας, ενώ στον « Κρητικό» ο ήρωας - αφηγητής δεν μπορεί να προσδιορίσει με βεβαιότητα την ιδιότητα αυτής της οπτασίας.

4) *ó ήλιος έσκυθρώπασε μπροστά στα τόσα κάλλη, Καρυωτάκης*

Έσειότουν τ' όλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι

.....

Έκοίταξε τ' άστέρια, κι εκείνα άναγαλλιάσαν Σολωμός

- Στο ποίημα του Καρυωτάκη η μορφή παρουσιάζεται στη διάρκεια της ημέρας με την παρουσία του ήλιου, ενώ στον «Κρητικό» η Φεγγαροντυμένη εμφανίζεται τη νύχτα .

*Από τη φιλολογική ομάδα του φροντιστηρίου « Πεδίο γνώσης»
Άννα Παπαδοπούλου*

Εκπαιδευτικός Οργανισμός

Πεδίο γνώσης

Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης
& Κέντρα δια Βίου Μάθησης

Πεδίο γνώσης

▲ Μαραθώνος 3, 121 32 Περιστέρι, ☎ στάση Περιστέρι
☎ 211 411 2118 ✉ info@pediognosis.gr 🌐 www.pediognosis.gr